

s. Ze luiste-
dat het niet
rtellende bid
rokkent aan

lijk te noe-
an wat haar
c) "indertijd
s. Ik zie de
hun zwaren
verden luge-
nagesme-
kinderen ge-
" En hoe is
ezinnen van
rs. „Vader,
adsbank, op
moeten we
de geven.....
kst, dien ze
men", maar
— Hier hebt
riformiteits-
iet, dat die
ver schrijft)
les van 1942
in die syno-
u, dan moet
let kan heél
gaat u daar
oepen: kom,
ome voorge-

londom het
gingen van
15 Sept.:
k, deze zeer
gebeurd is,
pe strijd en
k eenvoudig
verbond der
nvoudigweg
oede stand-
hen er weer
absolute ge-
men blijven
veel mooier
met de zui-
ds rekening
„DOEKES.

EKE
EN

1.
et einde van
de geboden;
a.
red. 12 : 13.

na-oorlog-
rbreking en
rechtisch en
e leven zulk
titheze, het
loof en on-
et ook ver-
the volk in
e toe bestrij-
de partijen
le gedachte

veeërlel ge-
nationalisti-

le en poli-
ge beginse-
dsdienst en
er de men-
het natio-
is een eigen
éénzelfden
in we allen
hebben we
nd en volk,
is mag niet
tingen. We
voelen zijn.
denzelfden
bestaan in
gaande het
belang van
oeten wor-
zelf behoef

et volk be-
arten, in
er over het
lijk volks-
lk, dat een

grootte gemeenschap, een grootte eenheid vormt, waar-
in allen geleid en gestuurd worden door eenzelfde
ideaal.

Willen sommige burgers voorts godsdienstig en
kerkelijk zijn, dan moeten zij dat zelf weten. Maar dat
zal hen binnen het kader van de menselijke samen-
leving, dus ook binnen het kader van den staat, niet
leiden tot andere idealen en andere opvattingen.

Willen zij de algemeene idealen fundeeren in hun
christelijke levensopvatting, dan bestaat ook daar-
tegen geen bezwaar. Doch zij op hun beurt moeten
accepteeren dat een ander diezelfde idealen fundeert
in een andere levensovertuiging. In de idealen zelf
mag geen verschil bestaan en behoeft ook geen ver-
schil te bestaan. Het kan eigenlijk ook niet, want
allen moeten gedreven worden door het belang van
land en volk.

Is er toch verschil van inzicht in dat belang, dan
komt dat hiervandaan, dat er menschen zijn, die het
algemeene belang laten bepalen door hun groepsbe-
lang, hun partijbelang. Die menschen zoeken dus niet
in waarheid het algemeen belang. Zij zijn partij-
menschen, die hun particulier groepsinzicht willen op-
leggen aan allen. En dat verwijt wordt natuurlijk spe-
ciaal gericht tegen hen, die ook in het staatkundige
leven zich willen laten leiden door het Woord Gods,
door het geloof. Politiek, gegrond op Gods Woord, is
geen algemeene politiek, maar is partijpolitiek. Het
woord partij wordt hier dan gebezigd, niet eenvoudig
in den zin van organisatie of iets dergelijks, maar met
de bijgedachte van partijchap en partijdigheid.

Deze verdediging van de doorbraakgedachte noem
ik nationalistisch, omdat zij het nationale verabsolu-
teert, dat losmakend uit de eenheid van het leven.

Een andere verdediging van de doorbraakgedachte
noem ik dialectisch, omdat zij komt uit den hoek der
dialectische theologie.

De dialectische theologie zouden we in de Neder-
landsche taal kunnen noemen: de gesprekstheologie,
want een dialect is een omgangstaal en een dialoog is
een gesprek.

Volgens haar kunnen we, willen we waarlijk geloov-
ig over de dingen spreken, nooit volstaan met één
woord, er moet altijd een wederwoord bij komen. Het
„ja" behoeft altijd de aanvulling van het „neen", en
het „neen", roept altijd om het complement van „ja".

Zoo kunnen we zeggen: de Bijbel is het Woord Gods,
maar deze uitspraak is niet volledig, daar behoort
noodzakelijkerwijs bij: de Bijbel is niet het Woord
Gods.

De Bijbel is niet het Woord Gods, insoverre we
noot over het Woord Gods kunnen beschikken, het
Woord Gods nooit op bedrukte vellen in onzen bin-
nenzak met ons mee kunnen dragen. Want God is in
den hemel en wij zijn op de aarde. God, de verhevene,
de soeverein, stelt Zijn openbaring niet ter beschik-
king van nietige, zondige menschen. Daarvoor is de
afstand veel te groot. God is ook veel te hoog en te
heilig, dan dat Hij Zijn Woord zou neerleggen in een
gedrukt boek, nog wel door menschen geschreven.

Aan den anderen kant is het echter zoo, dat we
den Bijbel wel het Woord Gods kunnen noemen, in-
soverre God van den Bijbel gebruik maakt om als
het ware het bij blikseminslag Zich aan ons kenbaar
te maken. De Bijbel is het Woord Gods in vernede-
ring, in dienstknechtschap.

Vanwege deze zelfde dialectiek is er ook gelijktij-
dig een „ja" en een „neen" ten aanzien van de men-
schen. Wij kunnen nooit een scheiding maken tus-
schen de menschen als tusschen schapen en bokken.
Groepering van de schapen hier en van de bokken
daar is onmogelijk. Alle menschen kunnen schapen en
bok tegelijk zijn. Er is niet een blijvende goedgunstig-
heid Gods over een bepaalde groep van menschen, de
uitverkorenen, en een blijvende toorn over de rest, de
verworpenen, twee groepen concreet en tastbaar aan-
wezig en aan te wijzen hier op aarde. Wij liggen allen
gelijkelijk onder Gods gericht als verworpenen, maar
wanneer het God in Zijn soevereine vrijmacht behaagt
met den blikseminslag Zijner openbaring tot mij te
komen, dan ben ik op dat moment van den blikse-
minslag een verkorene. Dat blijf ik echter niet. Er is
geen rechte lijn van uitverkorenheid, van uitverko-
ren-zijn en -blijven in het leven van eenig mensch.

CORRIGENDUM.

In het „Schooldagnummer" van vorige week zijn
een paar zinstorende fouten ingeslopen.

Op pagina 4 plaatse men de derde en vierde
alinea van kolom 2, de alinea's dus, welke aanvangen
met: En zoo zegt Ezra die diep-eer-
lijke en verrukkelijk-argelooze
woorden..... en eindigen met: Zie ge-
meente dat is n u geloof..... in de eer-
ste kolom onderaan onmiddellijk na het zinnetje:
Hij wil, hij kan niet ongeloovig
zijn.

Voorts leze men den eersten zin van de laatste
alinea van de derde kolom op diezelfde pagina aldus:
Onbegrijpelijk, dat vroegere vrienden hiervoor
alleen maar een cynisch lachje over hebben of spre-
ken van een verijnde afgoderij van de School.

En eindelijk moet De van Dijk in de eerste
kolom van pagina 8 niet als voorganger, doch
als voorzanger worden aangeduid.

Straks ben ik weer een verwerpene. Er zijn alleen
maar punten van uitverkoren-zijn.

Het is hoogmoed te wanen voortdurend onder Gods
gunst te staan. Hoogmoed, omdat daarin de mensch
zijn vergrijspt aan God, omdat de mensch daarin God
neerhaalt tot zijn menselijke, aardse leven.

In deze zelfde lijn ligt de ontkenning van de moge-
lijkheid om hier op aarde het Koninkrijk Gods tot
gelding te brengen en te concretiseeren. Daar is geen
vaste lijn van gemeenschap tusschen Gods Koninkrijk
en onze menselijke samenleving. En dus is het weer
hoogmoed om te zeggen: Hier in deze school, hier in
deze organisatie, hier in deze partij, is reël en zicht-
baar en tastbaar het Koninkrijk Gods. Bovendien is
het, vanwege de hiervoor vermelde Schriftbeschou-
wing, onmogelijk om het Woord Gods als een altijd
geldende vorm voor ons handelen hier op aarde te
kennen.

Uit deze dialectische beschouwing, die op Gods
Woord gegrond wil zijn, vloeit voort de gedachte van
de doorbraak. Het is duidelijk, dat deze beschouwing
noot kan toelaten, veel minder stuwen tot, politieke
organisatie die de Heilige Schrift aanneemt als het
richtsnoer ook voor het staatkundige leven, en die
ook in den staat Gods gebod wil gehoorzamen. De an-
tithezegedachte is uit den boze. De schapen en de
bokken kunnen niet uit elkaar gehaald en afzonderlijk
gegroepeerd en georganiseerd worden. Schapen en bok
zitten tesamen in één hok, en wij moeten ze samen
daarin laten zitten.

We moeten de tegenstelling, die er gekomen is, ge-
maakt door de hoogmoedige voorstanders eener chris-
telijke politiek, doorbreken. We moeten allen vereeni-
gen in eenzelfde partij, waarbinnen dan de dialectische
spanning van het „ja" en het „neen" kan heerschen.

Vandaar dat verschillende, dialectisch georiënteer-
de, predikanten zich hebben aangesloten bij de partij
van den arbeid.

Hoewel het uitgangspunt verschillend is, komen
dus de nationalist en de dialecticus beiden terecht bij
de doorbraakgedachte, en vinden zij elkaar in één
partij, de partij van den arbeid.

Sappemeer.

B. JONGELING.

wat heeft de schilderkunst ons te zeggen? IV.

In het voorgaande artikel gewaagden wij ervan,
hoe de kunst van Cézanne den weg baande naar meer
abstracte uitingen in de schilderkunst.

„Abstracte kunst" is hier dan een verzamelnaam
voor zeer verschillende uitingen, die echter allen dit
gemeen hebben, dat hun scheppers zich losmaken van
de natuurlijke vormen en kleuren.

Het wereldbeeld, zooals het zich visueel aan ons
vertoont en waarover wij in gemeenschappelijke, ver-
staanbare termen kunnen praten, vindt men in hun
werken niet terug. Een wellicht aan ons allen bekend
voorbeeld is het latere werk van Mondriaan, dat on-
langs nog in het Stedelijk Museum te Amsterdam te
bewonderen viel. Verdere prominenten zijn Paul Klee,
Kandinsky, Picasso (in sommige werken) en vele
anderen.

De leek ziet een zinloos gegoochel met streepjes
(Mondriaan), een chaotische mengeling van kleuren
(Kandinsky), een kinderlijk en ij gekras (Paul Klee).

Kortom, hij zoekt tevergeefs naar hem bekende
vormen, vormen die hij kan betrekken op zijn wereld-
beeld, vormen die hem binden aan het menselijke,
het creatuur.

Bij anderen, de Chirico, Picasso, Braque, Leger (wij
rekenen deze uitingen hier tot de abstracte kunst in
zoverre zij een irreal wereldbeeld geven) ziet hij
gedrochtelijke opeenstapelingen van vormen, die hem
bekend, maar volkomen irrationeel verbonden zijn,
zoodat hij in hooge mate gekwetst wordt in zijn
mensch-zijn en in zijn gevoel voor natuurlijke ordening.

Kan de eerste groep hem koud laten of op zijn
hoogst zijn gevoel voor harmonie bevredigen, de twee-
de benauwt hem, beledigt hem, daagt hem uit.

Hoezeer in schijn verschillend, in wezen zijn deze
uitingen verwant.

Een oude wenscdroom is er in gesublimeerd. De
wensch schepper te zijn in de volle beteekenis van
het woord..... God te zijn!

Uit een derstof van vorm en kleur een wereld, een
kosmos te voorschijn te roepen, met een machtwoord:
„Daar zij.....".

Het is een poging, om alle grenzen, aan het schep-
sel gesteld, te doorbreken. De puristen, als wij ze zoo
noemen mogen, en als voorbeeld nemen we dan Mon-
driaan, trachten alle associaties uit te bannen.

Alles wat nog herinneren kan aan de vertrouwde
vormwereld.

Een ver doorgevoerde sterilisatie, die leiden moet
tot pure harmonie, uitbannen van iedere zwaarte tot
perfect equilibre. Een reine, hooge sfeer, waarin ieder
verlangen tot stilstand komt en stolt tot pure schoon-
heid.

De beoefenaren der abstracte kunst vermijden doel-
bewust iedere brug te slaan, die leiden kan tot con-
frontatie van hun scheppingen met de, zwaar met in-
houd beladen, vormgeving der impressionisten, ex-
pressionisten, kortom met alle scheppingen, die de
natuurlijke vormen min of meer handhaven of zoo-
ver bewaren, dat onmiddellijke herkenning volgt.

Zij achten al die associaties, die onvermijdelijk bij
het handhaven van natuurlijke vormen optreden, scha-
delijk voor het genieten van schoonheid.

In het oeuvre van Mondriaan kan men het stelsel-
matig ontmantelen van de oude ideeën- en vormwe-
reld stap voor stap volgen. Moedwillig wordt iedere
band doorgesneden en de wijk genomen naar de ste-
riele regionen van het inhoudloze.

Bij Picasso, de Chirico, Leger, ziet men iets geheel
anders. Hier worden menselijke ledematen tot mon-
sters samengevoegd, anorganische lichamen tot op
menschen gelijkende gestalten gegroepeerd.

Ook hier een soeverein willen heerschen, een schep-
per willen zijn, het streven naar een organisch geheel
(is schepping) met minachting, of misschien beter
„negeeren" van de schepping.

De idee, dat schoonheid, een andere schoonheid
mogelijk is dan in de schepping gedemonstreerd
wordt.

De wil om door negatie van het natuurlijk gegevene,
het opzettelijk mishandelen daarvan, te komen tot
een eigen uitdrukkingsvorm. Een eigen wereld, een
eigen kosmos.

Wij zeiden met opzet „organisch geheel" als for-
mule van het zichzelf genoeg zijnde, het levensvat-
bare. Onze schepping is immers levensvatbaar, ze
bergt in zich de kiem van het volmaakte, eenmaal
bevrijd van de ontlusterende zonde.

Ieder scheppen is een trachten naar organisch ge-
heel, genoegzaamheid in zichzelf.

Daar, waar nu de beoefenaar der abstracte kunst
iedere band verbreekt met de schepping en tracht zelf
soverein schepper te zijn, zij het dan met vorm en
kleur, als twee in de schepping gegeven middelen,
stelt hij zich buiten controle.

Wij kunnen niet controleeren of hij slaagt, omdat
wij de zintuigen missen voor een andere wereld dan
de onze.

Wij zoeken naar contact, „gelijkenis", en worden
derhalve steeds weer beleedigd als wij die niet vin-
den, afgaande op de onderdelen, waaruit het beeld
is samengesteld (Picasso) of afgaande op het ge-
heel (de Chirico, Leger).

De schijn is hier geen schijn in den zin van er op
gelijkend doch niet echt, maar demonisch verwarrend
en moedwillig leugenachtig.

Bij de puristen ligt de zaak anders. Zij plaatsen
zich zoo ver buiten onze sfeer..... omdat iedere sug-
gestie naar het organische toe ontbreekt..... dat
iedere controle, ieder „vergelijken" onmogelijk is.

Slechts met volkomen innerlijke leegheid, volko-
men uitschakeling van alle vooroordeelen en begrip-
pen is dit werk te benaderen.

Wij achten het volstrekt niet uitgesloten, dat het
aan sommigen gegeven is deze dorre anorganische
regionen te betreden, het tegendeel is niet te bewij-
zen. Zooals gezegd onttrekt het zich aan iedere con-
trole, er is geen enkele mogelijkheid om hier bedrog
van waarheid te onderscheiden, het ligt buiten onze
waarnemings sfeer, omdat iedere inhoud ontbreekt.
Er valt niet over te discussiëren.

Wij kunnen over een vierkant praten, als wiskun-
dig figuur, het bergt tal van mogelijkheden en waar-
heden, we kunnen dat niet over een vierkantje van
Mondriaan. Het is steriel.

Deze kunst abstraheert zichzelf.

Zeer beslist is onze afwijzende houding ten opzich-
te van veel werk van Picasso, Braque, de Chirico en
zooveel anderen, die met denzelfden geest doortrok-
ken zijn. Hier is een kunst uit den vader der leugen
geboren. Een absurde en volkomen onaantoonbare
schepping, een parodie, een duivelachtige grimas.

Een profane onthelving, omdat ze zich bedient
van de natuurlijke vormen met den oneindigen stroom
van suggesties, die daar uit voortvloeit.

Een vertooning van onmacht, een misbruik van
scheppend vermogen, want een man als Picasso is
een groot kunstenaar; in tal van werken heeft hij
dit bewezen te zijn.

De wereld, die Picasso cum suis gelieft te cre-
eren, wij denken hierbij aan scheppingen als Picas-
so's „Guernica", Interieur met teekenend meisje (be-
langstellende worden verwezen naar het tijdschrift
„Apollo", nummer 3, jaargang I, 1946), is er een van
opzettelijke verwarring en mismaking. Een doolhof
van mismaaktheden, geboren uit een krankzinnig
brein.

Duidelijk blijkt hieruit het creatieve onvermogen
van den mensch, als hij zich losmaakt van de schep-
ping.

Men kan er zich niet op beroepen, dat er toch in
de dierenwereld ook monsters zijn. Ieder dier is een
organisch geheel, een volheid, geschikt voor zijn be-
staan.

Ieder pogen om zich als mensch buiten het verband
te plaatsen van de schepping, zelf schepsel zijnde en
ieder pogen tot creëren van een organische werke-
lijkheid buiten de schepping om, is gedoemd tot mis-
lukken.

Indien ergens, dan blijkt wel duidelijk hieruit, dat

de mensch stof is en den adem in de neusgaten gekregen heeft van zijn Schepper.

De mensch is niet in staat iets met eenige levensvatbaarheid te creëren, hij kan slechts afbeelden, hij kan slechts de schepping herscheppen, is..... beter leeren kennen.

Waar hij die groote waarheid vergeet, is hij tot onvruchtbaarheid gedoemd. Talrijk zijn de werken, waarin de mensch tracht een wereld tot leven te brengen, die de onze niet is. Denk b.v. aan „First man in the moon” van Wells, aan „In de ingewanden der aarde” van Jules Verne en zooveel andere werken, waarin getracht wordt een biologisch aanvaardbare werkelijkheid te scheppen. Hoe belachelijk, hoe onrecht zijn al deze pogingen, sociaal bezien, biologisch bekeken, aesthetisch geschouwd.

Geen enkele dichter zal in onverstanebare klanken wouwen, zijn stem wordt immers niet gehoord. Hoe gauw zijn pogingen in die richting verstomd. Waar blijven de architecten, die huizen bouwen voor fictieve wezens? Ze waren er wel, maar kwamen niet verder dan wat verknood papier.

De praktijk roeit iedereen drang in die richting uit. Daar, waar het verbeeldsel werkelijk functioneeren moet, loopt het onherroepelijk mis!

De mensch als schepper is een mislukking.

Zelfs met al zijn kennis op alle gebieden der wetenschap is hij niet in staat een levensvatbare wereld te construeren, anders dan de zijne.

Niet in de verbeelding, nog minder in de praktijk. Wel slijkt men de onmogelijkheden van een Picasso, een de Chirico e.a. en maakt zich wijs er iets schoons in te zien, bang niet voor vol aangezien te worden.

De mensch voelt zich niet meer thuis op de aarde, hij creëert zich in den geest een nieuwe. Glimpen ervan laat hij ons zien. Geldt ook hier niet: „Die in den hemel woont zal lachen”?

Zooals de antichristelijke socioloog tracht met voorbijgaan van Gods ordinantiën te komen tot een goed functioneerende samenleving, zoo trachten ook hedendaagsche kunstenaars een wereld te creëren in een vormtaal, die een leven daarin naar vleesch en bloed niet meer mogelijk maakt. Een drogwereld, waarin wij zouden verstikken door de ijle lucht, of waarin wij krankzinnig zouden worden. Een grimas, in alles een tegenbeeld, zooals de antichrist een tegenbeeld is van den Christus. A. MIDDELHOEK.

Amice frater.

Het leven eens menschen hier op aarde is kort, althans naar het oordeel der ouden van dagen. De jongeren spreken menigmaal van een leven, dat lang mag genoemd, soms — te lang, als de oude van dagen naar hun oordeel te lang wacht met zijn niet gedwongen emeritaat te nemen.

Voor onze ooren heeft het woord „emeritus” een zekere gewijde klank.

De Romeinen gaven dezen naam den afgedankten soldaat, die voor het laatst zijn soldij — emeritum — in ontvangst moest nemen, omdat hij niet meer mee kon.

Wij zijn wat vriendelijker en de oude van dagen, die er niet recht nog toe komen kan, om zijn zaak of publieke functie te verlaten, doet verstandig met te luisteren naar het trappelend ongeduld der jongeren voor zijn deur, en die deur te openen, om de huldiging in ontvangst te nemen met een symbolisch cadeau, een eerepositie, of een ruststoel, soms beide.

Het gebeurt af en toe ook, als sommige lieden daarna de dingen in de soep hebben gereden, dat door verstandiger menschen een nieuw beroep op den emeritus of bijna-emeritus wordt gedaan.

Zoo in den vorigen wereldoorlog door de Duitschers op Hindenburg en in den tweeden in Engeland op Churchill.

En kennen ook wij niet het verheugend voorbeeld van zulken gang van zaken voor onze theologische hoogeschool, zelfs na een dubbel en wat de tweede maal betreft zelfs boosaardig doorstrijken van een naam?

Zulke emeriti vermogen dan de jongeren te beschenken door hun wijsheid en kracht, en gelukkig de jongeren, die dan dankbaar en blijde weten te zijn.

Mij trof in deze dagen een derde geval.

Een oude van dagen, vijftientig jaar geworden, wiens naam in het laatst der vorige eeuw door heel Europa met veel eere werd genoemd, maar nu vergeten scheen, keerde plotseling in de openbaarheid en na een verblijf in Amerika gedurende den oorlog, in Europa terug.

Men zei wel niet ongeduldig: leeft hij nog, maar toch wel voor hem ietwat teleurstellend: leeft hij nog?

Het is Maurice Maeterlink, de certijds zoo beroemde Belgisch-Fransche dichter-wijsgeer.

De wijsgeeren zeiden toch, dat hij een groot dichter, de dichters, dat hij een groot wijsgeer was. Hij pretendeerde beide tegelijk te zijn.

Het scheen mij de moeite waard over dezen man en zijn werk een oogenblik met U te prate

Maeterlinks emeritaat is feestelijk gevierd, want men maakte hem tot voorzitter van een congres van internationale letterkundigen.

Hij heeft zelve nog groote plannen, maar dit zal, naar ik geloof, zijn werk niet aan de vergetelheid onttrekken.

Toch is het voor ons goed, om op den gang van dit lange en zeer werkzame leven te letten. Waarom?

Maeterlink stond aan het eind der vorige, rationalistische, eeuw op het toppunt van zijn glorie.

Een Engelsche schrijver gewaagt zelfs van het geweld zijner bewonderaars.

Hij was een man naar den smaak van wat men toen noemde: het einde der eeuw.

Want Maeterlink boog voor de kracht der mensche-lijke rede, van zijn rede, maar zijn nationalisme was mystiek, en de mystiek is steeds weer het meest geraffineerde rationalisme.

Het is zeer opmerkelijk, dat hij als kunstenaar werd ontdekt door den harden materialist Octave Mirbeau en door hem in den kring der Fransche letterkundigen werd binnengeloodst.

De vereering, die Maeterlink allengs gewon, is tekenend voor het karakter van zijn tijd.

De koude redeaanbidding der eeuw was tenslotte in een slop gereden, waarin alle mensche-lijke redene- ren buiten het Woord Gods terecht komt. Met de grootste verwachtingen was men begonnen, want de wetenschap zou alles verklaren en alles beheerschen en de vooruitgang was zeker. Die waren de goden van den tijd.

Maar hoe diepe teleurstelling volgde.

En als de mensch met zijn redeneerend, hoogmoedig verstand volkomen is vastgelopen, zoekt hij telkens weer in de mystiek een uitgang naar het licht, als Plato's wijsgeer uit de bekende grot.

Zoo verging het de Grieksche wijsbegeerte, die haar eindpunt vond in de mystiek van Plotinus. De man, die, waar Plato nog voor het geheim van het leven bleef staan, verder, in zijn extase immers, durfde door te dringen. Tot eindelijk de mensch het goddelijke had bereikt en naar de belofte van den vader der leugenen als God zou geworden zijn. In Hem vermolten; steeds weer de begeerte van de mystiek.

Welnu, zoo ging het ook aan het eind der negentiende eeuw.

De redelijke rede bracht niet dan teleurstelling. De mensch had een ander middel nog. En Maurice Maeterlink gevoelde in zich de kracht eindelijk het groote levensraadsel te zullen ontraadselen en het antwoord te geven op wat men dan noemt de „eeuwige” vragen: vanwaar, waartoe en waarheen?

Zijn mystieke geschrift: de schat der eenvoudigen, vond dan ook in breede kringen een geestdriftvol onthaal.

En daarna verschenen dan zijn vele drama's, alle even wonderlijk van woord en beeld, schijnbaar leidend tot de diepste diepten, die de verwachting wekten, dat het „groote geheim” toch eindelijk zou worden ontsluitend.

Vrijzinnige en licht-ethische predikanten, ook ten onzent, waren blij een nieuwe bron te kunnen aanboren voor hun preeken zonder inhoud, en zij spraken den naam Maeterlink met meer eerbied uit, dan zij, koud-modern, voorheen den naam zelfs van den Betuwschen roman- en novellenschrijver Cremer noemden.

Het was nu toch alles veel gevoeliger, mystieker, treffender.

De bladen vertelden van het rusteloos zoeken van dezen waarlijk grooten geest, die geen terrein van mensche-lijk weten ondoorzoekt liet, ja het Schriftuurlijk vermaan: ga tot de mieren, verving door het gaan tot de bijen, niet om de Bijbelsche les te leeren, maar om steeds weer dicht bij het groote raadsel van mensche-lijk leven en mensche-lijke maatschappij te komen.

Men wachtte met spanning telkens weer op een nieuw drama of een nieuw geschrift. De naam van Maeterlink klonk zoo de gansche wereld door. De dagen van zijn grooten roem.

Natuurlijk zong hij den lof van het zwijgen. Dat doen alle mystieken, al praten zij ook dag en nacht.

Want het ging er immers om, de wereld van het onkenbare binnen te dringen; de grenslijn van dit onkenbare en het kenbare steeds meer naar den kant van het laatstgenoemde te verleggen.

En de echte onkenbare dingen zijn ook bijna onzegbaar. Alle formuleeren vermindert de waarde van het gedachte.

Maeterlink zag het besef van het „onkenbare” alleen in de oogen der meest eenvoudigen, die van het kind, van de eenvoudige boerin, ja, hij zei zelfs, dat, als Sint Paulus met andere grooten dan, als bijv. Goethe, zouden aanlanden op zijn eenzaam eiland, — de Plotische eenzaamheid van den eenzame — de bootsjongen van hun vaartuig den dichter beter en onmiddellijk zou kunnen inlichten, omtrent dat groot geheim dan de apostel dit zou vermogen.

Dit was niet dan rethorica, of te wel bombast.

En de dichter was ook zoo verstandig, om 't kind of de boerin of den scheepsjongen maar niet te vragen.

Hem had dan persoonlijk kunnen treffen, wat ik eens uit den mond van een jongen hoorde, die heel onverschillig met zijn kornuiten zich had geschaard om een man, die een deftige oratie hield tot de jeugd en allicht ook, vroeg naar het diepst geheim.

Ik zei tegen dien jongen: wat is hier aan de hand? En onmiddellijk kwam het antwoord in onvervalscht Groningsch dialect: och meneer die kerel is gek.

Ik zeg dit niet om met den mysticus te spotten, waarlijk niet, want de hang naar de booze mystiek leeft in ons aller hart. Evenmin was dit de bedoeling van prof. Is. van Dijk, die in zijn kostelijke studie over Maeterlink diens schets aanhaalt van den zwijgenden grijsaard, die roerloos stil zit; op die wijze ook al dicht bij het geheim.

De professor zegt, dat men eenzelfde resultaat zou kunnen bereiken met een proefkonijn. Dat was geen spot, maar louter waarheid.

Wat is het nu, dat ons thans in de geschiedenis van dezen mysticus treffen moet?

Voorreest naar ik reeds opmerkte, het steeds nieuwe gebeuren dat den mensch treft, die door de kracht van zijn eigen denken het wezen der dingen wil grijpen. Dit rationalisme loopt altijd weer uit op irrationalisme, dit vergoden der rede op de ergste verleiding van den vader der leugenen, de mystiek.

Maeterlink moge niet meer worden gelezen, onze eeuw biedt hiervan het bewijs, nu de trotsche rede heet ontroond, terwijl zij met nimmer gezien raffinement de kracht van het mensche-lijk denken wil doen zien.

Op Maeterlink is gevolgd de levens- en existentieele wijsbegeerte en de dialectische theologie en telkens weer staan wij verbaasd over den woordenrijkdom en de bijna onontwarbare terminologie, die den schijn wekt, alsof werkelijk heel belangrijke en diepe dingen worden gezegd, terwijl, als puntje bij paaltje komt, d.w.z. als het arme menschenhart waarlijk troost zoekt in leven en sterven, in het geheel niets werd opgeklaard en in de oudheidensche wijsheid niet dan steenen voor brood worden geboden.

Het zwijgen voor het onkenbare wordt in werke-lijkheid een geweldig onophoudelijk redeneeren. Het onkenbare en verborgene blijft een bron, die een steeds breedere stroom van ledige woorden uitgiet.

En kon in het midden der vorige eeuw een echt rationalistisch geleerde, die ons den zin der historie zou doen verstaan, in een werk van vijfhonderd bladzijden met honderden aantekeningen omtrent duizenden historische gegevens tot de verrassende conclusie komen, dat de mensch verstandiger wordt naarmate hij verstandiger wordt, Karl Barth heeft vele boeken nodig om ons duidelijk te maken, dat God voor ons verborgen is, en wij hier op aarde eigenlijk niet van Hem kunnen spreken, als het er goed op aankomt. Maar hij weet het precies.

Nu kan men dit alles geniaal noemen, ik ding er niet op af, maar wie den Drieënnigen God elken dag uit den grond van zijn hart dankt, omdat Hij Zich in Zijn Woord aan ons heeft geopenbaard, bij welks onfeilbaar licht wij Zij groote werken kunnen leeren verstaan, zij het op creatuurlijke wijs — en dat is ook genoeg, want wat willen wij meer? — die ziet in al dat dialectische en mystieke gedaas — want het is de mystiek die hierin haar rol speelt — niet dan wat de Schrift ons zegt in Romeinen 16:18: „want dezulken dienen onzen Heere Jezus Christus niet en verleiden door schoonspreken en prijzen de harten der eenvoudigen”.

De Schrift, dat is de schat der eenvoudigen, van wie Psalm 116 zegt: dat de Heere ze bewaart. Dat zijn de werkelijk eenvoudigen, wier oog niet alleen glanst van vreugd, maar wier mond ook weet te roemen van Gods rijke ontferming door Christus onzen Heere.

En nu het tweede waarop ik wilde wijzen.

Maeterlink heeft ten slotte eerlijk zijn onmacht erkend. Hij kwam tot de conclusie, dat, hoe meer hij vorderde op zijn levensweg, hoe meer hij zekerder werd van het onontsluierbare van het „groot geheim”.

Hij had alle gebieden van wetenschap en kunst doorzoekt, maar was geen stap nader gekomen tot het door hem begeerde doel.

Mocht hij op zijn ouden dag nog den weg vinden naar de Schrift.

Zoo is deze levensgeschiedenis leerzaam. Maar er is nog een reden, om op zijn werk te letten, n.l. op het gevaar der mystiek, die ook des Heeren kerk altijd weer bedreigt. En daarom wil ik daarvan nog nadier spreken.

Inmiddels met hartelijke groeten en heilbede, uw toegenegen MARNIX.

De modderpoel van de „groote politiek”.

Ik moet in deze dagen voortdurend denken aan een merkwaardig artikel, dat de bekende prof. Van Hamel in Januari 1940 in „De Telegraaf” heeft geschreven. Prof. van Hamel bespreekt daarin het probleem van de neutraliteit, toen een uitermate belangrijke kwestie.

Hij wijst er dan op, dat de neutrale volken een groote zelfbeheersching aan den dag moeten leggen. Maar dat beteekent niet, zoo zegt hij, dat de neutra-